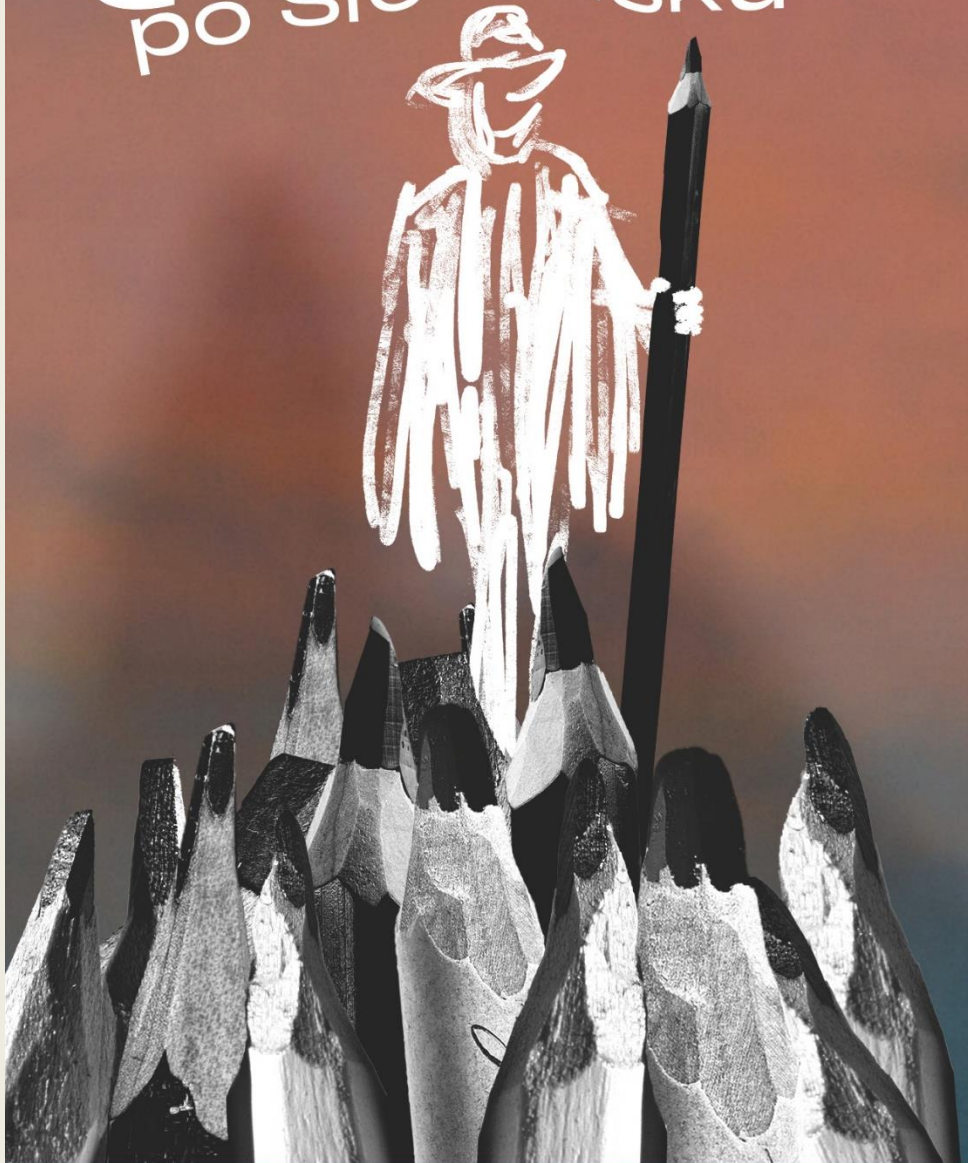

DIVADLO ASTORKA
KORZO '90

voľne podľa próz
M. M. Šimečku

Príhody
tuláka
po slovensku

PRÍHODY TULÁKA PO SLOVENSKU
voľne podľa próz Martina M. Šimečku

Dramatizácia: Jakub Nvota, Juraj Nvota

Dramaturgia: Andrea Domeová

Scéna a projekcie Lukáš Kodoň

Kostýmy: Mona Hafsahl

Umelecké masky: Martin Blizniak

Hudba: Jonatán Pastirčák a Martin Štefánik

Pohybová spolupráca: Laco Cmorej

Réžia: Juraj Nvota

Účinkujú:

Ady Hajdu
Tulák

Zuzana Konečná
Červená značka

Sarah Arató
Bufetárka, Podivná, Rumová víla, Mníška, Pani plná obáv

Marián Labuda
Jano, Oligarcha, Prvý, Zliechovčan, Chlap pri vode

Pavol Šimun
Podivný, Expert na okná, Belgičan, Kapucín, Druhý, Zliechovčan,
Chlap pri vode

Tomáš Turek
Dominik, Tretí, Zliechovčan, Chlap pri vode

Peter Šimun
Kameň, Hasič, Čičmanec, Štvrtý, Zliechovčan, Pán plný obáv

Halyna Kapralova/Kateryna Kolisničenko
Studnička, Čašníčka

Salman Rushdie: PRAVDA

„Ale podle mého názoru si musíme uvědomit, že pojetí pravdy v každé společnosti vychází z debaty a je potřeba, abychom se tuto debatu naučili vyhrávat.

Demokracie není zdvořilá. Mnohdy je to překřikování na veřejném náměstí. Máme-li mít šanci tuto debatu vyhrát, musíme se do ní zapojit. A pokud jde o spisovatele, musíme usilovat o obnovu čtenářské důvěry v argument založený na důkazech a dělat to, v čem literatura odjakživa vynikala: budovat mezi spisovatelem a čtenářem schopnost poznat, co je skutečnost. Nemyslím tím obnovení úzce vymezeného, exkluzivního konsensu z devatenáctého století. Jsem rád, že moderní literatura nabízí širší, polemičtější pohled na společnost. Ale když čteme knihu, která se nám líbí, nebo si ji dokonce zamilujeme, ztotožňujeme se s obrazem lidského života. Ano, říkáme, takoví jsme, takhle se k sobě chováme, to je pravda. Možná že tím může literatura pomoci nejvíce.

V čase radikálního nesouhlasu můžeme přimět lidi, aby se shodli na pravdách, které se týkají oné velké konstanty, již je lidská nátura. Berme to jako výchozí bod.

V Německu po druhé světové válce cítili autoři takzvané ‚literatury trosek‘ potřebu nově vybudovat nejen zničenou zemi, ale také německý jazyk otrávený nacismem. Věděli, že realita, pravda, musí být stejně jako vybombardovaná města rekonstruována ze zdola nahoru, s pomocí nového jazyka.

Dnes opět stojíme uprostřed trosek pravdy, byť z jiných důvodů. A je na nás spisovatelích, myslitelích, novinářích a filozofech, abychom se chopili úkolu zrekonstruovat důvěru našich čtenářů v realitu a víru v pravdu. A musíme to udělat ze zdola a novým jazykem.“

Citované z eseje na rádiu Vltava: Salman Rushdie: *Pravda. Literatura a její úkoly v době zmatení hlasů, jazyků a fakt*

Účinkuje: Petr Stach. Pripravil: Petr Gojda. Preklad: Martina Neradová. Réžia: Petr Mančal. Premiéra: 24. 2. 2024.

Veľmi pekne ďakujeme za povolenie uviesť tento citát v bulletine.

Knižne vydala Paseka v roku 2023 v preklade Martiny Neradovej.

Červená

Nič tom nevieme, tak aká pravda? Pravda je to, čo hovorím.

Podivný

Načo mu to hovoríš?

Podivná

Lebo je to pravda.

Podivný

Veď práve, nemusíš mu hovoriť pravdu, keď všetci klamú.

Hasič

Ja ti poviem, čo si myslím.

A nikomu to nevnucujem, ale to, čo si ja myslím, je pravda.

Nám bolo za komunizmu lepšie,

ŽIVOT NA TEKUTÝCH PIESKOCH

(...) Demokracia nie je prirodzený systém ľudského spoločenstva, a práve preto sa o ňu treba neustále starať, chrániť ju, dávať pozor, aby neochorela a nezomrela.

A aký spoločenský systém je prirodzený?

Od počiatku civilizácie väčšina spoločenských systémov boli tyranie. Demokracia v antickom Grécku bola geopolitická výnimka. A aj dnes sme často svedkami, že demokracie umierajú. Ničiť demokraciu sa dnes už nemusí len násilím, dajú sa nastoľovať rôzne volebné autokracie, ba až volebné diktatúry. Napokon aj Adolf Hitler sa dostal k moci voľbami. Nikdy som si nemyslel, že ak raz po diktatúre nastúpi demokracia, ten stav je zvratný. Aj v disente sme podľahli viere, že ľudia, ktorí raz okúsia demokraciu, sa jej už nikdy nevzdajú.

Ak však demokracia okrem slobody nezabezpečí ich ďalšie požiadavky – bezpečie, sociálne istoty, blahobyť – obrátia sa proti nej.

Ján Štrasser, Martin M. Šimečka. *ROZHOVORY S MARTINOM M. ŠIMEČKOM*.
N Press, Bratislava 2024.

Zdá sa teda, že pokiaľ ide o vplyv na dokonalosť štátu, s jeho múdrosťou, rozvážnosťou a odvážnosťou sa preteká oná sila, ktorá umožňuje v štáte každému robiť si svoje.

Sokrates

Tulák

Máte to tu veľké...

Oligarcha

Ako pre koho. Ešte to nie je hotové. Musím sem dostať žeriav. Nechceli to povoliť, ale teraz to už pôjde.

Tulák

Prečo?

Oligarcha

Čakal som na voľby.

Zora Bútorová – Oľga Gyárfášová
SPOLOČNOSŤ, KDE SI ĽUDIA NEDÔVERUJÚ

(...) Významným faktorom ovplyvňujúcim fungovanie občianskej spoločnosti a participáciu občanov vo verejnom priestore, a teda aj kvalitu demokracie, je spoločenská, resp. interpersonálna dôvera.⁹ Ako opakovane dokumentovali viaceré výskumy, na Slovensku počas celého obdobia po roku 1989 vysoko prevládala nedôvera voči iným ľuďom. Podľa Európskeho výskumu hodnôt (Naše európske hodnoty, 2017) sa východisková nízka úroveň interpersonálnej dôvery z roku 1991 (21% dôverujúcich : 79% nedôverujúcich) do roku 1999 ešte väčšmi prehĺbila (na 16% : 84%). V tom čase sa ponúkalo vysvetlenie, že pokles dôvery je dôsledkom pretrvávajúcich negatívnych dopadov ekonomickej transformácie. V rokoch 2008–2010 zavládla priaznivejšia politická klíma a verejnosť začala optimistickejšie hodnotiť zmeny po roku 1989 i vyhliadky do budúcnosti. Nepremietlo sa to však do zvýšenia spoločenskej dôvery, skôr naopak (v roku 2008 bol pomer dôverujúcich a nedôverujúcich 13% : 87%). Až v roku 2017 sa hodnoty vrátili na úroveň roku 1999 (22% : 78%). Z tohto kolísavého trendu možno usudzovať, že nízka spoločenská dôvera je skôr kultúrnou konštantou spoločnosti ako situačne podmieneným fenoménom.¹⁰

Podobne sa na jar 2022 pýtal aj výskum agentúry FOCUS pre GLOBSEC na to, „či sa väčšine ľudí sa dá dôverovať, alebo je potrebné byť v styku s ľuďmi veľmi ostražitý“. Prvú odpoveď si vybralo 24% a druhú 76% respondentov (Empirické údaje..., 2022).

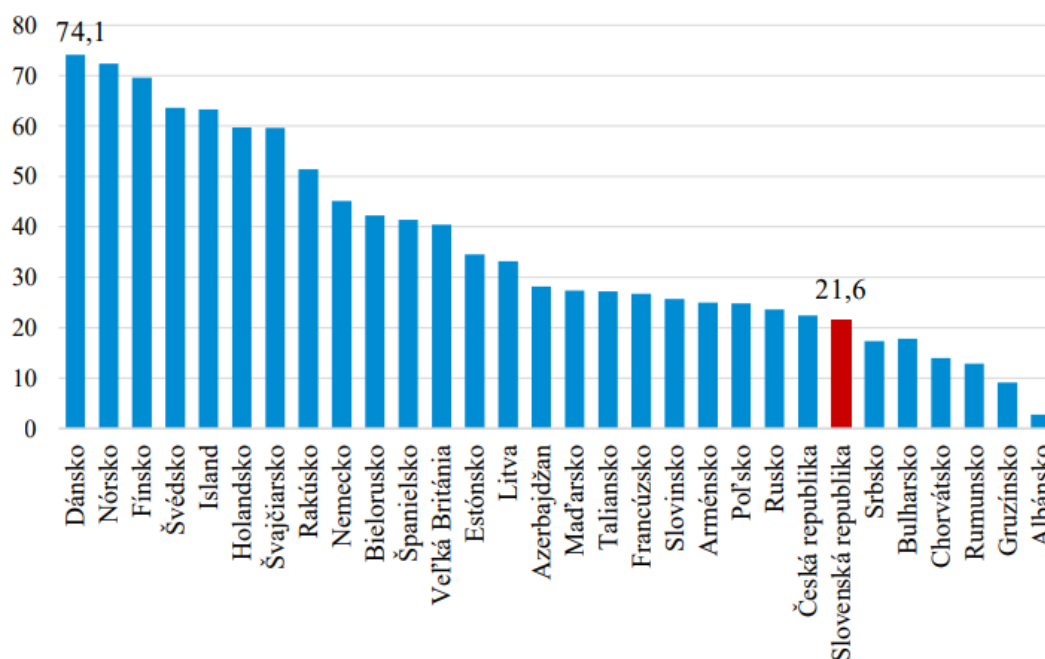
Značne rozšírená interpersonálna nedôvera súvisí so zotrvačnosťou vzorcov správania sformovaných počas štyroch desaťročí komunistického režimu.

Vtedy sa do kolektívnej mentality zakódoval antagonizmus verejného a súkromného prostredia, ktorého súčasťou bolo všadeprítomné predstieranie politickej lojality, pretváрка a pokrytectvo.

V spoločnosti je dodnes rozšírený syndróm naučenej bezmocnosti – pocit, že jednotlivec nemá absolútne žiadny dosah na chod vecí verejných, a preto je každé úsilie o zlepšenie pomerov vopred odsúdené na neúspech.

Negatívnu stopu zanechal taktiež vynútený kolektivismus, ktorý ľudí skôr vyháňal do súkromia, než by ich motivoval k združovaniu a vytváraní spolupracujúcich sietí. Na Slovensko sa vzťahuje všeobecná charakteristika postkomunistických spoločností ako spoločností „nedôverujúcich“. Túto skutočnosť potvrdzuje aj medzinárodné porovnanie z roku 2017, podľa ktorého spoločenská dôvera v postkomunistických krajinách výrazne zaostáva napríklad za severskými krajinami či Švajčiarskom. Treba však zdôrazniť, že na Slovensku je jej hladina dokonca nižšia ako vo viacerých postkomunistických krajinách, či už je to Estónsko, Litva, Maďarsko, Slovinsko či Poľsko (graf 2).

Graf 2: „Myslíte si, že vo všeobecnosti sa dá väčšine ľudí dôverovať, alebo že v styku s inými treba byť veľmi opatrný?“ (% odpovedí „väčšine ľudí možno dôverovať“)

Zdroj: Európsky výskum hodnôt 2017, citované podľa Mrva 2022, s. 49.

Podľa analýzy sociologičky Marianny Mrva zdrojom spoločenskej nedôvery je najmä vnímanie spoločnosti ako neférovej, pričom neférovosť môže mať rôzne formy; môže sa prejavovať napríklad v rozdelení príjmov, v politickej kultúre či v rozšírenosti korupcie. Ako

konštatuje autorka, subjektívne vnímanie negatívnych javov sa nemusí nutne opierať o vlastnú skúsenosť. Zároveň poukazuje na to, že nedôveru zvyšuje pocit nespravodlivosti. To by vysvetľovalo fakt, prečo sa napriek nízkym príjmovým rozdielom, nárastu životnej úrovne či poklesu drobnej korupcie úroveň spoločenskej dôvery nezvýšila (Mrva 2022, s. 110).

Dôsledky nízkej politickej a spoločenskej dôvery vystúpili do popredia najmä po roku 2020, v súvislosti so sklonom značnej časti slovenskej verejnosti veriť hoaxom, konšpiráciám a dezinformáciám. Tento sklon nadobudol na závažnosti vzápätí po vypuknutí pandémie Covid-19 a sporov ohľadne očkovania a dodržiavania protiepidemických opatrení. Avšak priam „festival konšpiračných úletov“ nastal v súvislosti s vojnou na Ukrajine. Nedávny výskum GLOBSEC Trends 2022 dokumentoval, že až 54% ľudí na Slovensku (rovnako ako v Bulharsku, ale podstatne viac ako v ďalších krajinách strednej a východnej Európy, najmä v Česku) má sklon veriť rôznym konšpiračným teóriám o politickom rozhodovaní a demokracii (GLOBSEC Trends 2022, s. 82-83).

Vysoký stupeň zakonšpirovanosti v uvažovaní mnohých radových občanov o veciach verejných vyvoláva v poslednom období pochopiteľné znepokojenie až zdesenie. Pritom tento jav nie je nový. Bol latentne prítomný v mentálnom kóde slovenskej spoločnosti už dávnejšie, len sa to do takej miery nemanifestovalo, nemal svoju ústrednú tému. Na nadštandardnú náchylnosť slovenskej verejnosti veriť konšpiráciám opakovane upozorňovali viaceré výskumy. Prvý adresnejší empirický výskum tohto fenoménu uskutočnil Inštitút pre verejné otázky v roku 2013 v spolupráci s maďarským nezávislým think tankom Political Capital Institute.

Podľa neho 63% opýtaných súhlasilo a iba 25% nesúhlasilo s názorom, že „túto krajinu v skutočnosti neriadi vláda, a my nevieme, kto ťahá nitky v pozadí“ (Gyárfášová et al. 2013, s. 9).

V tom čase sme výsledok interpretovali v kontexte nespokojnosti verejnosti s ekonomickou a sociálnou situáciou, jej vysokej nedôvery k politickým inštitúciám a rozšíreného presvedčenia o korupcii ako imanentnej súčasť politiky. Duch kauzy Gorila – ako symbol všetkých podobných prípadov – sa v druhej dekáde 21. storočia ostal vznášať nad spoločnosťou ako hmla, ktorej kontúry sa nedali rozoznať. Verejnosť si kládla oprávnené otázky: Existuje systém prevencie zneužívania verejných postov? Sú verejné zdroje spravované transparentne a vo verejnom záujme? Existuje verejná kontrola financovania politických strán? A keďže prevažujúcou odpoveďou bolo „nie“, mnohí ľudia logicky dospeli k pocitu, že vláda nemá kontrolu nad riadením a spravovaním našej krajiny. Netransparentnosť politického a verejného života, klientelizmus a korupcia vo vládnutí viedli už vtedy mnohých ľudí k presvedčeniu, že za volenými politikmi sú neviditeľné záujmové skupiny (v tom čase tak boli vnímaní „oligarchovia“ a „finančné skupiny“), ktoré ťahajú nitky „za scénou“. Už vtedy bola korupcia a stranícky klientelizmus Achillovou pätou slovenskej demokracie.¹¹ Netreba zdôrazňovať, že takéto postoje majú ďalekosiahly dosah na stav demokracie, lebo ochromujú občiansku participáciu, vedú k pasivite a znižujú politickú i medziosobnú dôveru. Konšpiračné nastavenie mysle sa naplno prejavilo nielen počas pandémie, ale aj po vypuknutí vojny Ruska proti Ukrajine. Do nekritického obdivu k Vladimirovi Putinovi, zmäteného volania po mieri, ako aj do želania, aby sa vojna skončila v prospech ruského agresora sa premietli niektoré hlbšie hodnotové orientácie a kultúrne kódy. Dokumentoval to aj kvalitatívny výskum metódou moderovaných skupinových diskusií (focus groups), ktorý odhalil, že ľudia, čo by dopriali výhru vo vojne Rusku, majú sklon veriť konšpiráciám. To sa prejavuje v nedôvere k mainstreamovým médiám a v spoliehaní sa na „alternatívne“ informácie, resp. dezinformácie šírené prostredníctvom sociálnych sietí a osobných kontaktov. Pocit „naučenej bezmocnosti“ sa premieta aj do ich interpretácie politického diania v duchu tézy, že „je tu vždy niekto, kto ťahá za nitky“. Konšpiratívne myslenie zároveň vyjadruje intuitívnu neistotu ľudí, ktorí veľmi nerozumejú, čo sa v komplikovanom svete okolo nich deje, a sami sa teda cítia byť objektmi manipulácie (Mikušovič, 2023). (...)

9 Spoločenská dôvera sa vo väčšine výskumov meria ako dôvera k iným ľuďom. Keďže takmer každý výskum používa iné indikátory, na porovnanie sme použili výsledky štyroch vlín Európskeho výskumu hodnôt (EVS), ktoré zisťovali dôveru k iným ľuďom vždy za pomoci rovnakej otázky.

10 Svetový výskum hodnôt (World Value Survey – WVS) používa na zisťovanie interpersonálnej dôvery rovnakú otázku ako EVS.

Začiatkom roku 2022 v ňom 21,9% respondentov zo Slovenska uviedlo, že väčšine ľudí sa dá dôverovať. Tento údaj je takmer totožný s výsledkom Európskeho výskumu hodnôt z roku 2017 (Empirické údaje..., 2017–2022).

11 Potvrďuje to aj zistenie Inštitútu pre dobre spravovanú spoločnosť (SGI), podľa ktorého spo medzi krajín V4 práve Slovensko dosiahlo v oblasti prevencie korupcie najnižšie skóre v ratingu ukazovateľa udržateľného spravovania 2011 (SGI Sustainable Governance Indicators...

Úryvok je citovaný z:

Tridsať rokov samostatného Slovenska Šesť pohľadov na formovanie štátu. Inštitút pre verejné otázky, Bratislava 2023.

[Tridsať rokov samostatného Slovenska.pdf \(ivo.sk\)](#)

Bufetárka

Ja vám niečo poviem, keď ide o človeka, nemalo by byť na svete žiadne ale.

Tulák

To máte úplnú pravdu. Chcel som len spresniť, fakty sú dôležité.

Bufetárka

Viete, čo je fakt? Že ja už nikomu neverím.

EXTRÉMIZMUS A DEHUMANIZÁCIA V CIVILIZAČNOM PROCESE

(...) Fyzické násilie a jeho hrozba nie sú v spoločnosti neistotou, ktorá zasahuje do života jednotlivcov, ale akousi zvláštnou formou istoty. Na individuá je vyvíjaný neustály uniformný tlak spoločenského násilia, ukrytého za scénou každodenného života. Javy spojené s násilím sa stali prirodzenou súčasťou bytia, ako súčasť tvorby konformity v spoločnosti. Táto explorácia násilia je obvykle členmi spoločnosti nevnímateľná, keďže správanie a impulzy jednotlivca sú od najútlejšieho veku prispôsobované normám a spoločenskej štruktúre, ktorých sa násilie, či diktát spoločnosti, stalo súčasťou.⁴

Historický výskum odhaľuje u jedincov krehkosť ľudskej povahy, odporu k násilným činom, vraždám, nechť k násiliu, strach zo zlého svedomia a zodpovednosti za nemorálne správanie. To sa dostáva do výraznej konfrontácie s výtvarnými civilizácie, technologickým pokrokom, racionálnymi kritériami voľby, tendenciami podriaďovať myslenie a konanie pragmatizmu úspornosti a účinnosti.⁵

Civilizácia vo svojej podstate však znamená (a historické pramene to jednoznačne potvrdzujú) aj otroctvo, vojny, vykorisťovanie, teror, či likvidačné tábory.

Na druhej strane znamená aj lekársku starostlivosť a hygienu, vznešené ideály, klasickú hudbu a pod.

Je mylné sa domnievať, že civilizácia a násilné, kruté, až neludské zaobchádzanie sú antitézou.

V súčasnej dobe sú krutosti, tak ako väčšina iných aspektov súčasnosti, oveľa efektívnejšie než v minulosti. Tieto aspekty spojené s civilizáciou nikdy neprestali a neprestanú existovať. Tvorba i deštrukcia sú neoddeliteľné aspekty toho, čo dnes nazývame civilizáciou.⁶

Modernosť nie je protikladom efektívnej deštrukcie, masakrom a mučeniu. Čím je myslenie racionálnejšie, tým väčšími vzrastá aj deštrukcia, menia sa iba spôsoby akými k nej dochádza. Radikalizmus, extrémizmus a terorizmus nie sú nástrojom vášní. Stali sa nástrojom politickej racionality.⁷ Racionálny svet, technologické výtvarky industriálnej a byrokratickej spoločnosti modernej civilizácie umožnili aj neludské správanie, masové vraždy, genocídu a holokaust.

Nenásilný či nekonfliktný charakter modernej spoločnosti je v podstate ilúziou. Moderná civilizácia sama o sebe nie je dostačujúcou podmienkou pre znevažovanie ľudskosti, pripúšťanie násilia a ospravedlňovanie vrážd. Tieto prejavy sú sprievodným javom, nie však jej nevyhnutnou podmienkou.

Civilizačný proces má vo svojom centre dva predpoklady:

- potlačenie iracionálnych a antisociálnych tendencií,
- vylučovanie násilia zo života spoločnosti, respektíve koncentrácia násilia pod kontrolu štátu, ktorý násillie používa na ochranu spoločnosti.

Tieto dva predpoklady spája vízia civilizovanej spoločnosti v našej západnej modernej forme. Jedná sa o morálnu silu, ako systém inštitúcií, ktoré spolupracujú a navzájom sa dopĺňajú pri nastoľovaní normatívneho poriadku a vlády práva, čím sa chránia podmienky spoločenského mieru a individuálnej bezpečnosti.

Táto vízia môže, ale nemusí byť zavádzajúca.

Sústreďuje sa len na jednu stranu historického procesu a arbitrárne určuje hranicu medzi normálnym a abnormálnym. Tým sa odvracia pozornosť od stálosti alternatívneho, deštruktívneho potenciálu zakódovaného v procesoch civilizácie.⁸ Krutosť a neludzské správanie koreluje s určitými vzormi spoločenskej interakcie oveľa silnejšie ako s osobnostnými vlastnosťami ich vykonávateľov. Krutosť je svojím pôvodom vo väčšej miere spoločenská črta ako charakterová črta. Niektorí jedinci sa prikláňajú ku krutosti, ak sa ocitnú v kontextoch, ktoré rozkladajú morálne tlaky a legitimizujú neludzskosť.⁹ Krutých činov sa nevyhnutne nedopúšťajú iba krutí jedinci, akoby sa mohlo zdať. Vo väčšej miere sú to obyčajní muži a ženy, ktorí sa snažia dobre plniť svoje povinnosti.¹⁰ Je dokázané, že interpretovať krutosť a neludzské správanie ako excesy, spáchané rodenými zločincami, sadistami, šialencami, či ináč narušenými jedincami, je mylné. Podľa klinických kritérií nemožno viac ako 10% páchatel'ov považovať za abnormálnych. Faktom ostáva, že väčšina páchatel'ov krutosti a neludzského správania boli bežní ľudia, neodlišujúci sa od priemeru, ktorí bez problémov prešli každým známym psychologickým testom. Tento fakt je viac ako znepokojivý.¹¹ Korelácia krutosti s osobnostnými charakteristikami jej vykonávateľov je slabá. Ale je veľmi silná vo vzťahu k autorite a podriadenosti, štruktúre moci a poslušnosti, s ktorými sa stretávame denne.

Človek, ktorý má z vnútorného presvedčenia odpor k páchaniu protispoločenskej činnosti, môže tieto činy vykonávať s relatívnou ľahkosťou, ak mu to prikáže autorita.¹² Možno predpokladať, že niektorých jedincov ženu ku krutosti ich vlastné, nevynútené, osobnostné sklony, ktoré sú v rôznej miere patologické. Je však isté, že odpor k násiliu z vlastného vnútorného presvedčenia krutosti nezabráni, ak sa jedinec nachádza v kontexte interakcií, ktoré nabádajú ku krutostiam. Neľudskosť je vecou spoločenských vzťahov a štruktúr, ktoré sa racionalizujú a technicky zdokonaľujú. To isté platí aj pre kapacitu a účinnosť spoločenskej produkcie neľudskosti. Byrokratické organizačné štruktúry a inštitúcie, ktoré koordinovali normálnych jedincov, a ktoré sú zodpovedné za genocídu či holokaust, neboli v žiadnom sociologickom zmysle patologické alebo abnormálne. Ak byrokratický systém jasne definuje svoju úlohu prostredníctvom konkrétnych postupov, ktorých sa majú jedinci pridržovať, je pre nich ľahké spoľahnúť sa na jeho mašinériu, zotrvačnosť, racionalitu a efektívnosť pri dosahovaní vytýčeného cieľa.¹³ (...)

4 ELIAS, N. In BAUMAN, Z. Modernosť a holokaust.

5 BAUMAN, Z. Modernosť a holokaust. ZIMBARDO, P. G. Luciferův efekt.

6 RUBENSTEIN, R. L. In BAUMAN, Z. Modernosť a holokaust.

7 KREN, A. G. and L. RAPPORT. In BAUMAN, Z. Modernosť a holokaust.

8 BAUMAN, Z. Modernosť a holokaust. MILGRAM, S. Poslušnosť voči autorite.

9 BAUMAN, Z. Modernosť a holokaust.

10 MILGRAM, S. Poslušnosť voči autorite. BAUMAN, Z. Modernosť a holokaust.

11 KREN, A. G. and L. RAPPORT. In BAUMAN, Z. Modernosť a holokaust.

12 MILGRAM, S. Poslušnosť voči autorite. BAUMAN, Z. Modernosť a holokaust.

13 BAUMAN, Z. Modernosť a holokaust.

Úryvok je citovaný z:

Extrémizmus a radikalizácia v sociálnych kontextoch. Vedecká monografia.

Autori: Mgr. Vladimír Lichner, PhD., doc. JUDr. Mgr. Dušan Šlosár, PhD.,

PhDr. Katarína Šiňanská, PhD., Mgr. Lucia Tóthová, PhD., Mgr. Jana Plavnická,

Mgr. Magdaléna Hovanová, PhD., Mgr. Veronika Vasilřová, Mgr. Tatiana Žiaková, PhD.,

Mgr. Ján Kahan, Mgr. Ján Šimko.

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. ŠafárikPress. Košice, 2018.

<chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://unibook.upjs.sk/img/cms/2018/ff/extremizmus-a-radikalizacia-web.pdf>

Tulák

V Navrávačkách si napísal, že treba doniesť na spoločnú pahrebu ľudského porozumenia olej. Nech vzplanie, nech nás povznesie, osvieti, vnukne nám, čo máme robiť.

Dominik, čo máme robiť?

Dominik

Ja som posledný človek, ktorý by mohol niečo predpovedať, ale napriek tomu si myslím, že ľudský génus je stále jasnejší a stále krajší.

Blíži sa božskému gériu.

Pokud si přejeme lepší budoucnost, nezbyvá, než abychom se o ni přičinili my sami.

Miroslav Bárta

(...) Sme na vrchole. A teraz je práve otázka, čo sa stane ďalej, pretože máme našliapnuté na to, aby naša civilizácia mala veľa problémov. Spása môže byť v technológiách a vo vede, keď prídu s novým riešením. Zoberte si len teraz správu, ktorá prebehla tlačou, že Toyota má nový spôsob pohonu elektromobilu na baterku, ktorá vydrží na 1200 km! To by zásadným spôsobom katapultovalo našu mobilitu a nakladanie so zdrojmi. (...)

Fake news je veľký problém už preto, že sa šíria sedemkrát rýchlejšie ako nudné pravdivé informácie. To je jedna vec.

Druhá vec, ktorú musíme riešiť, je prírodné prostredie, miera zavinenia človekom.

Ďalšia vec je miera znečistenia planéty, čo nie je identické so zmenou prírodného prostredia.

Riešime to, že spoločnosť sa rozpadá na svoje bubliny, čo je veľký dôsledok sociálnych sietí, riešime fungovanie demokracie, riešime legitimitu, spoločenskú zmluvu a samozrejme aj to, ako spoločnosť drží pohromade.

Riešime vývoj vedy a techniky a samozrejme zdroje energie. Keď som o tom písal pred rokmi, tak si všetci klopali na hlavu, lenže potom prišiel koniec februára 2022 a dnes už všetci chápu, čo to znamená, keď sa povie, že civilizácia je determinovaná tým, či má zdroje alebo nie. (...)

Čo nás odlišuje od tých všetkých predchádzajúcich civilizácií, je to, že v mnohých ohľadoch sme globálni, máme komunikačné nástroje, máme zdroje energie, máme znalosti. Takže keby sme chceli, tak by sme nemuseli opakovať tie isté chyby, ktoré sa odohrávali v minulosti. Ale zatiaľ to nevyzerá tak, že by sme boli schopní sa z minulosti poučiť. Takže ja som teraz síce vymenoval tie výhody, ktoré máme, ale samozrejme máme aj nevýhody.

Napríklad sme jedna z prvých civilizácií, respektíve sme prvá civilizácia, ktorá sa poučiť nevie. Všetky civilizácie pred nami to dokázali oveľa lepšie. Napríklad väčšinu z toho, čo si vyrobíme, nie sme

schopný znovu použiť alebo vrátiť do prírody. A to sa týka samozrejme aj sveta módy, čo je veľký problém, pretože väčšina látok v sebe obsahuje množstvo umelých prísad a recyklovať látky je jedna z najväčších výziev. Tiež sa to darí iba asi v 10 percentách. (...)

Ja nikomu zo zásady už neradím, to nemá zmysel. Každý si musí nájsť svoju cestu. Ale napríklad s mojou ženou Olgou robíme vonkajšie výstavy, ktoré sú zadarmo, sú putovné a zaoberajú sa napríklad energiou, vodou alebo tou aktuálnou udržateľnosťou. To má podľa mňa veľký zmysel pre demokraciu, pre spoločenskú zmluvu, pre spoločnosť a pre každého z nás. S Petrom Horkým sme potom urobili aj film *Príbeh civilizácie, dobrá správa o konci sveta*. Premiéru mal vlani. V oboch tých projektoch sa snažíme hovoriť, že každý z nás si musí na základe svojho konkrétneho okolia, života a skúseností zvoliť vlastnú cestu. Neexistuje uniformný algoritmus, kde si prečítate, ako to urobiť, aby ste zvíťazili.

Dôležité je, aby každý z nás prevzal tú svoju dostupnú mieru zodpovednosti a snažil sa svet meniť k lepšiemu na základe toho, čo si sám myslí, hovorí a robí.

Hlavne robí.

Samozrejme, každý z nás to má trochu inak a niekto osloví 10 ľudí, niekto je schopný ovplyvniť 1000 ľudí, niekto milióny. Takže ja si myslím, že je dôležité, aby každý z nás prevzal svoju zodpovednosť za tento svet v rámci toho, ako sám môže. Alebo nech to nerobí, je v krčme, ale nech nič nehovorí. (...)

Citát tvorí niekoľko spojených odpovedí z rozhovoru:

Petra Martínková & Filip Proučil: *Prof. Miroslav Bárta: Naša civilizácia je na vrchole. Záleží na každom z nás, či príde pád*. 27. 7. 2023.

[Gentleman Store - Prof. Miroslav Bárta: Naša civilizácia je na vrchole. Záleží na každom z nás, či príde pád.](#)

Prof. Mgr. Miroslav Bárta, Dr. (1969) – egyptolog a archeolog, dlouholetý rediteľ Českého egyptologického ústavu Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Vede české výzkumy v Egyptě a Súdáně, těžiště jeho archeologické činnosti spočívá ve výzkumu lokality stavitelů pyramid v Abúsíru nedaleko Káhiry. Je nositelem mnoha prestižních mezinárodních cen za svou činnost ve vědě. Působil také na řadě univerzit v západní Evropě i v zámoří. Výsledkem jeho práce je řada publikací, v roce 2019 mu bylo uděleno nejvyšší vědecké ocenění v České republice – Česká hlava.

PRÍHODY TULÁKA PO SLOVENSKU

Tulák:

Nech som vám zo svojej cesty porozprával čokoľvek, nech tu pred vami teraz nechám ožiť akékoľvek postavy, či výjavy alebo obrazy, budem opisovať len viditeľnú časť mojej púte. A teda skoro nič. Sotva drobný úlomok. Malý, ostrý, človek sa oňho ľahko poreže.

Poznáte taký romantický obraz? Stojíte na palube lode, ideálne pri západe slnka a odrazu sa na hladine čosi zaleskne. V krátkom okamihu sa objaví morský tvor. Prišiel sa z hĺbok nadýchnuť. Trvá to len okamih a zase sa ponorí pod hladinu. Pre nás je to zázrak, magické stretnutie, okamih osudovej náhody, ktorá nás možno niečím určí. Máme pocit, že sme pochopili jeho cestu, ale v skutočnosti sme len dokázali aspoň trochu, a nie veľmi dobre, pomenovať časť našej vlastnej. O putovaní toho tvora nevieme nič. Ani ja neviem absolútne nič o ľuďoch, ktorých som stretol. Vynorili sa predomnou z hĺbky na hladinu, spoločne sme sa nadýchli, a oni potom zase zmizli. Lenže to náhodné stretnutie spôsobilo, že odrazu cesty, už neboli len také cesty, boli to priamky. Pamätáte si na priamky? Najjednoduchšia vec z geometrie. Čiara na bielom papieri s kúzlom, ktoré si zapamätá každý, aj keď nemá na geometriu hlavu. Tie, čo idú vedľa seba sú rovnobežky, a to kúzlo je, že sa pretínajú v nekonečne. Neboli sme priamky, ktoré sa pretínajú a majú konkrétny spoločný bod. Ale chvíľu sme šli vedľa seba a ja som vedel, a dodnes viem, že tam v nekonečne sa pretíname a cítil som to celkom zjavne.

Viem, poviete si, to je hrozné... strašné... ide z toho mráz a márnosť... panebože, čo sme to za krajinu, keď sa ako ľudia pretíname až kdesi v nekonečne. Čo sme to za spoločenstvo, ktoré nájde spoločnú reč, až v bode, ktorý existuje iba teoreticky, a nikto ho nikdy nevidel.

Ale tam uprostred krajiny, bez trasy a nutnosti, keď som iba kráčal a odrazu bol svedkom náhod a stretnutí, tam to možné bolo. Vidieť sa na okamih na rovnobežnej dráhe a predsa cítiť, že sa pretíname. Že nekonečno je v nás prítomné, a keďže je nekonečné, nie je ďaleko. Je tu, je všade. Vo mne, v každom z nás.

Nekonečno nie je vzdialenosť. Je to kvalita. Rozmer. Poznanie. Tulák ho vníma.

Aj keď ho nevie nijako opísať. Slová všetko skreslia. Je to také pochabé vkladať nádeje do nekonečna.

Ale čo tu má človek robiť... ak chce niečo robiť.

Úryvok z dramatisácie. Redakčne krátené.

Premiéra v 34. sezóne 2023/2024

19. 3. 2024 v Divadle ASTORKA Korzo ´90 na Námestí SNP 33
v Bratislave.

V divadelnej inscenácii odznejú parafrázy a citácie z diela
Dominika Tatarku.

Inšpícia: Alžbeta Randová

Text sleduje: Daša Lapošová

Umelecké masky: Martin Blizniak, Eva Mrázová

Rekvizity: Halyna Kapralova, Stela Nedbaievskaja

Garderóba: Katarína Sojková

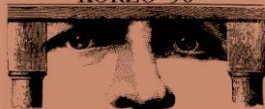
Technika pod vedením Tomáša Mrekaja (CMB s. r. o.)

Autorské práva na uvádzanie divadelnej hry zastupuje LITA,
autorská spoločnosť,
Mozartova 9, 811 02 Bratislava.

Knihu *Príhody tuláka po Slovensku* vydal N Press, Bratislava v roku
2022. Ďakujeme za ochotu a ústretovosť pri príprave inscenácie.

Bulletin k inscenácii zostavila Andrea Domeová z uvedených
zdrojov.

DIVADLO ASTORKA
KORZO ´90

Divadlo ASTORKA Korzo ´90 v zriaďovateľskej
pôsobnosti Bratislavského samosprávneho kraja.

Riaditeľ Vlado ČERNÝ
Umelecký šéf Ondrej SPIŠÁK

www.astorka.sk

Divadlo ASTORKA Korzo ´90 je v zriaďovateľskej pôsobnosti
Bratislavského samosprávneho kraja

Foto: Jan Malíř

Grafický dizajn plagátu a bulletinu (tlačaná verzia): Juraj Behún

Logotyp Divadla ASTORKA Korzo ´90: Milan VESELÝ (NV Design)

Divadlo ASTORKA Korzo ´90 ďakuje za podporu:

Z verejných zdrojov podporil
u. fond
na podporu
umenia

kedykam[®]

OZ Gratia

KGB